

Περιεχόμενα

1. ΒΟΣΚΗΣΗ ΚΑΙ ΔΑΣΙΚΕΣ ΠΥΡΚΑΓΙΕΣ

ΠΟΛΙΤΗΣ 10/06/2020 σελ.30

Εκτροπή αιγοπροβάτων

Βόσκηση και δασικές πυρκαγιές

ΤΟΥ ΧΡ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ*

Τα μεσογειακά δάση εξελίχθηκαν με την παρουσία φυτοφάγων ζώων και συνεπώς υπάρχει μεταξύ τους μια θεμελιώδη και αμοιβαία επωφελής σχέση στηρίζομενη στην αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση δάσους - ζώων. Η βόσκηση, εφόσον ασκείται ορθολογικά, συνιστά οικολογικό παράγοντα αυτών των δασικών οικοσυστημάτων. Τα μηρκαστικά ζώα (αγέλες, πρόβατα, αιγές) τα οποία είναι φυτοφάγα, αποτελούν αειφορικό εργαλείο εκμετάλλευσης δασικών πόρων μέσω της βόσκησης, που είναι διεθνώς εφαρμοσμένη μέθοδος διαχείρισής τους. Η βόσκηση είναι ο φυσιολογικός τρόπος διατροφής των μηρκαστικών, από τα οποία πρόβατα και αιγές έχουν ξεχωριστή σημασία για τις μεσογειακές χώρες. Στις ελεύθερες περιοχές της Κύπρου, οι επικρατούσες συνθήκες εκτροφής των μηρκαστικών παρεκκλίνουν από τις φυσιολογικές και βασίζονται στον συνεχή εντοβλισμό με περιορισμένη ή καθόλου βόσκηση, ενώ οι ανάγκες διατροφής τους καλύπτονται με συμπληρωματικές εισαγόμενες ζωοτροφές και το ελάχιστο απαραίτητο ποσοστό χονδροειδών (κυρίως σάβας, άχυρο) ζωοτροφών.

Εκτροπή αιγοπροβάτων

Η εκτροπή προβάτων και αιγών στον τόπο μας είναι συνυφασμένη με την ιστορία και τον πολιτισμό μας. Όπως δείχνουν πρόσφατα αρχαιολογικά ευρήματα, η τοποθεσία Κλήμνος στον Άγιο Τυχάνα υπήρξε πιθανόν η πρώτη ευρωπαϊκή κοιλίδα εκτροφής αυτών των ειδών πριν από 10.500 χρόνια. Διαχρονικά λανθασμένες πολιτικές και χειρισμοί, κοινωνικές προκαταλήψεις, προβλήματα εμπορίας, ένα εχθρικό νομικό πλαίσιο κ.λπ. συνείνανε στη φθίνουσα πορεία τα τελευταία χρόνια της εκτροφής προβάτων και ιδιαίτερα αιγών. Το μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας, περιλαμβανομένων και αρκετών περιβαλλοντιστών ολοκληρωμένων ως προς το αντικείμενο, θεωρεί ότι οι αιγές καταστρέφουν το περιβάλλον. Σήμερα η αίγα αναγνωρίζεται παγκοσμίως ως πολύτιμο ζώο για σκοπούς διαχείρισης διαφόρων οικοσυστημάτων και για την ικανότητα αξιοποίησης φωτών χαμηλής θερμοκρασίας. Στις ελεύθερες περιοχές της Κύπρου τελεί υπό διαγωγών. Είναι χαρακτηριστικό το εξής απόσπασμα από ισχύουσα νομοθεσία η οποία χρησιμοποιήθηκε για να εκδιωχθούν οι αιγές από τις πλείστες αγροτικές κοινότητες: **Ο περί αιγών Νόμος (Κεφ. 66) Ανκ. 307, 6(Ι)/2005.**

Εξουσία του διοικητή να διατάζει ψηφοφορία: 4.-(Ι) Αν υποβληθεί αίτηση στον διοικητή από δέκα τουλάχιστον ιδιοκτήτες οποιοδήποτε χωριού ή αν ο διοικητής θεωρεί ότι είναι επιθυμητό να αποκλειστεί αιγές από οποιοδήποτε χωριό, ο διοικητής δύναται να διατάξει να διεξαχθεί ψηφοφορία από τους ιδιοκτήτες περιουσίας.

(6) Αν... Νοείται ότι οποιοδήποτε ιδιοκτήτης περιουσίας ο οποίος δεν είναι παρών κατά τη διεξαγωγή ψηφοφορίας ή ο οποίος παραλείπει να καταγράψει την ψήφο του κατά αυτήν θεωρείται ότι έχει ψηφίσει υπέρ του αποκλεισμού των αιγών.

Τρίτη φορά γίνεται δημόσια καταγγελία του δημοκρατικού αυτού νόμου που ψηφίστηκε μετά την ένταξη μας στην ΕΕ, βασίστηκε σε νομοθεσία του 1935, και "απόλαξε" π.χ. πέραν του 75% των κοινοτήτων της επαρχίας Λεμεσού από τις αιγές, με παρόμοια κατάσταση και στις άλλες επαρχίες. Ευτυχώς, στις κατεχόμενες περιοχές η παραδοσιακή μορφή της αιγοπροβατοτροφίας που κυριαρχούσε πριν το 1970 συναντάται και σήμερα, κυρίως στην Καρπασία. Η εκδίωξη των αγροτικών ζώων από κοινότητες της υπαίθρου χρονοποιεί μεν τους λάιφτες οικονομικούς κάθε επιθυμίας ης, αλλά περιορίζει τις δυνατότητες βιώσιμης ανάπτυξης ιδιαίτερα των ημιορεινών και ορεινών περιοχών. Επιπλέον, υποβαθμίζεται και υπολείπεται ο τομέας του αγροτουρισμού ο οποίος ορίζεται ως "η ειδική μορφή τουρισμού η οποία αφορά τη παροχή υπηρεσιών υποδοχής και φιλοξενίας/εστίασης σε χώρους λειτουργικά ενσωματωμένους με αγροτικές εγκαταστάσεις, οι οποίες προσφέρουν συνδυαστικά με δραστηριότητες σχετικές με την αγροτική παραγωγή όπως και με την προστασία και ανάδειξη

του φυσικού και ανθρωπογενούς αγροτικού τοπίου". Στις πλείστες χώρες διασφαλίζεται νομικά η προσφορά υπηρεσιών αγροτουρισμού μόνο από επαγγελματίες αγρότες. Στην Κύπρο, προσφέρονται τα ελάχιστα, δηλαδή διαμονή/εστίαση σε αναπαλαιωμένες παραδοσιακές κατοικίες με το ξενόφερτο καφέ χρώμα σε θύρες και παράθυρα. Ένα σημαντικό κομμάτι του αγροτουρισμού σχετικό με εκτροφή αγροτικών ζώων και μεταποίηση πρωτογενών ζωικών σε δευτερογενή παραδοσιακά προϊόντα δεν υφίσταται. Προκύπτει και ένα συναφές ερώτημα: αφού εκδιώκονται τα πρόβατα και οι αιγές από χωριά, τουριστικές ζώνες, γεωργικές ζώνες (Ι), δάση, προστατευόμενες περιοχές κ.λπ., πού θα εκτρέφονται αυτά τα είδη; Στα οικίεδα γέκτου των κτηνοτροφικών περιοχών;

Θετικές επιπτώσεις

Εφόσον η πυκνότητα των ζώων είναι ανάλογη με το είδος και την ποιότητα των βοσκότοπων, γίνεται ορθή διαχείριση και παρέχεται η απαραίτητη συμπληρωματική τροφή. Πολλά είναι τα οφέλη για τα ζώα και τον άνθρωπο και θετικές οι επιπτώσεις στο περιβάλλον από τη βόσκηση:

1. Συμβάλλει στη διατήρηση του αγροτικού περιβάλλοντος, της φυτικής βιοποικιλότητας, της αειφορικής χρήσης των φυσικών πόρων, στον εμπλουτισμό των εδαφών με θρεπτικά συστατικά (κοπριά) και με σπόρους.

2. Αποτελεί εφαρμοσμένη μέθοδο διαχείρισης δασικών οικοσυστημάτων, συμβάλλοντας:

- Στον περιορισμό της υπερβολικής βλάστησης από θαμνώδη κυρίως είδη.
- Στην παρεμπόδιση δημιουργίας αδιάπεραστον για τον άνθρωπο φυτικών φραγμών.
- Στον περιορισμό ανεπιθύμητων ειδών (ζιζάνια).

● Στη μείωση του ανταγωνισμού σε νερό, θρεπτικά συστατικά και ζωτικό χώρο που υφίστανται νεαρά δασικά είδη από τα πιο παλιά.

● Στη μείωση κινδύνου πυρκαγιών και επιπτώσεων από πυρκαγιά, καθώς μειώνεται σημαντικά η ξηρή βιομάζα από εποχικά κυρίως είδη που λειτουργούν ως συνεχές στρώμα καύσιμης ύλης, ενώ σε περίπτωση πυρκαγιών αυτή τήκεται ταχύτερα και ευκολότερα υπό έλεγχο. Η βόσκηση αξιοποιείται ως οικολογική μέθοδος και για καθαρισμό αντιπυρικών λωρίδων από την εποχική βλάστηση. Σε πολλές χώρες επιδοτείται η βόσκηση γι' αυτόν τον σκοπό, και συνυπολογίζοντας το κόστος επιδότησης, η δαπάνη ανέρχεται στο 35 έως 50% της δαπάνης καθαρισμού με μηχανικά μέσα. Κατά τις καταστροφικές δασικές πυρκαγιές στο Ισραήλ (όρος Καρμέλ) το 2010 και στα Κακάρια Νησιά (Λα Πάλμα) το 2016, η φωτιά τέθηκε εύκολα υπό έλεγχο η σταμάτησε σε τμήματα των δασών στα οποία έβσκον αιγές. Στο Ισραήλ ενθαρρύνεται η βοσκή αιγών στα δάση μέσω άμεσης οικονομικής ενίσχυσης των αιγοτρόφων.

3. Με τη βόσκηση αξιοποιείται ένας πολύτιμος φυσικός πόρος, μια πλούσια πηγή χονδροειδών ζωοτροφών των οποίων η ντόπια παραγωγή είναι ελλειμματική. Συνεπώς, η βόσκηση συνεισφέρει στην αειφορία και την αυτόρκεια.

4. Ζώα που βόσκουν σε σύγκριση με εντοβλισμένα δίνουν προϊόντα με καλύτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά και αυξημένα επίπεδα ουσιών με θετική επίδραση στην ανθρώπινη υγεία.

5. Προάγει την υγεία / ευζωία εκτρεφόμενων ειδών και τη βελτιστοποίηση της αποδοτικότητάς τους.

6. Αποτελεί εργαλείο αξιοποίησης και διατήρησης αυτόχθονων φυλών που κινδυνεύουν να εξαλειφθούν, όπως το κυπριακό παχιούρο πρόβατο και η αίγα Μαχαίρα, και κατοχύρωσης παραδοσιακών προϊόντων προέλευσης που θα πρέπει να φέρουν το ιδιαίτερο αποτύπωμα της αυτόχθονης βιοποικιλότητας, δηλαδή τη φυλή και τη βλάστηση (ζωοτροφές).

Δασική Πολιτική

Το 1913 ψηφίστηκε ο περί Δασών Νόμος για απαγόρευση της βόσκησης στα δάση. Από το τέλος της δεκαετίας του 1930 τα ζώα είναι εκτός δασών, με ελάχιστες εξαιρέσεις, π.χ. Ακάμιας, όπου παρατηρείται υπερβόσκηση λόγω παρανομίας από μέρους των κτηνοτρόφων και αδυναμίας επιτήδεσής τους. Παρά τις αντίθετες γραπτές απόψεις κάποιων λειτουργών του,

Τμήμα Δασών ακολουθεί από το 1930 την ίδια αποικιακή πολιτική. Ως παράδειγμα παραπέμπω στη Δήλωση Δασικής Πολιτικής (2013), και στην έκδοση "Η υπεροπλοιστία των δασών της Κύπρου" (2010) όπου στις πρόνοιες για προστασία των δασών αναφέρεται: "Απαγόρευση βόσκησης ζώων στα δάση".

Η πλάνη

Στα πρακτικά της Εθνικής Ακαδημίας Επιστημών των ΗΠΑ, Μάρτιος 2012, τόμος 109, περιλαμβάνεται το άρθρο της Sarah E. Harris: "Κύπρος, υποβαθμισμένο τοπίο ή ευπρόσμητο περιβάλλον στον απόηχο της αποικιοκρατικής διεπίδοσης". Στην εξαιρετική αυτή μελέτη απομυθοποιούνται οι περιβόητες πολιτικές των Βρετανών που "έδωσαν" τα κυριακά δάση από την καταστροφή στην οποία τα οδηγούσαν οι απολιτιστοι άδαεις γηγενείς κάτοικοι με την βόσκηση αιγών και την υλοτομία. Όπως αποδεικνύεται, άδαεις ήταν οι αποικιοκράτες, οι οποίοι επέβαλαν τις βρετανικές μεθόδους με στόχο την εντατικοποίηση της αγροτικής παραγωγής μέσα σε ένα άγνωστο γι' αυτούς περιβάλλον, καθιστώντας το όλο σύστημα μη αειφορικό, σε αντίθεση με τις αειφορικές πρακτικές των γηγενών. Εμπνευστής της αποικιακής δασικής πολιτικής ήταν ο H. A. Unwin, διευθυντής Τμήματος Δασών από το 1922 έως το 1936, ένας ιδιαίτερα προβληματικός χαρακτήρας. Από Άγγλους αξιωματικούς χαρακτηρίστηκε διανοητικά ασταθής, αυταρχικός, βίαιος, ανισόρροπος, φανατικός, με μειωμένη ικανότητα κρίσης κ.λπ. Το 1931 λήφθηκαν πειθαρχικά μέτρα εναντίον του για παράνομη απόσπαση χρημάτων και πολυτήμων αντικειμένων, πράξεις βίαιος και επιθετικές σε χωρικούς. Το Τμήμα Δασών παρουσιάζει σήμερα στην ιστοσελίδα του τον Unwin, λίγο πολύ, ως τον σωτήρα των κυπριακών δασών.

Περί του πρακτέου

Ως καθολική πρακτική, η αγροτική πολιτική στα άλλα κράτη διαμορφώνεται με βάση τις εισηγήσεις ενός εθνικού συμβουλευτικού οργάνου και όχι μόνο από κυβερνητικό τμήματα ή μέσα από κομματικά προγράμματα διακυβέρνησης. Εάν είχαμε Συμβούλιο Εθνικής Αγροτικής Πολιτικής θα αποφαινόταν πολλά λάθη όπως π.χ. η απαγόρευση της βοσκής στα δάση, οι χειρισμοί στο θέμα του χαλλουμιού, αυτού του μοναδικού προϊόντος από πρόβατο και αιγινό γάλα που έχει κακοποιηθεί σε τέτοιο βαθμό, που σε πολλές περιπτώσεις δεν είναι πλέον αναγνωρίσιμο, η εκρίζωση παραδοσιακών αμπελώνων κ.ά.

Η επανεξαγωγή των μικρών μηρκαστικών στα δάση είναι δύσκολο αλλά αναγκαίο εγχείρημα το οποίο θα συμβάλει ουσιαστικά και στην αντιμετώπιση των δασικών πυρκαγιών. Η συνεργασία Κύπριων δασολόγων και ζωοτεχνών με ειδικούς από π.χ. Ελλάδα, Ισραήλ είναι επιβεβλημένη. Επειδή το Τμήμα Δασών θα έχει καθοριστικό ρόλο, θα χρειαστεί ουσιαστική ενίσχυση σε προσωπικό και μέσα. Μερικά βασικά ερωτήματα: ποιες δασικές εκτάσεις, από πόσα ζώα και για πόσο χρόνο θα βόσκουν, ποιοι οι δικαιούχοι, πώς θα ασκείται ο έλεγχος, ποιες ποινές θα προβλέπονται αλλά και να επιβάλλονται στους παραβάτες. Γιατί, εάν πρόκειται να παρατηρηθεί ξανά το σημερινό φαινόμενο της ανοχής της πολιτείας έναντι των παραβατών (σε περιοχές του Ακάμια υπάρχει εικοσπάλσιος αριθμός ζώων από τον επηρεζόμενο), τότε είναι προτιμότερο να παρέμεινουμε στην τριτοκοσμική αποικιοκρατική μας μακαριότητα χωρίς τη λελογισμένη αξιοποίηση και διαχείριση των δασών μας.

Ως κατάληξη, παρουσιάζεται το παράδειγμα της φυλής Γλωσσών Σκοπέλου, της σημαντικότερης ελληνικής φυλής αιγών. Η διατήρησή της στο νησί της Σκοπέλου έχει επιτευχθεί μέσω της αξιοποίησης των προϊόντων της. Η εκτροφή της συνιστά εργαλείο αειφορικής διαχείρισης των δασών του νησιού με εμφανή αμοιβαία οφέλη για την αιγοτροφία και το δασικό οικοσύστημα. Αποτέλεσμα είναι τα εξαιρετικής ποιότητας αιγινά προϊόντα, σε συνδυασμό με τη διατήρηση ενός από τα ωραιότερα και υγιέστερα δάση της Ελλάδας (στη φωτογραφία αιγές Σκοπέλου στο δάσος, έξω από τη μάντρα τους).

*Γεωπόνου - Ζωοτέχνου και πρώην ακαδημαϊκού. Διέταξε πρόεδρος του Τμήματος Γεωπονικών Επιστημών, Βιοτεχνολογίας και Επιστήμης Τροφίμων του ΤΕΤΙΑΚ